

Šimo MARŠIĆ

LAIČKA UDRUŽENJA MLADIH - MJESTO IZGRADNJE SOCIJALNOG I RELIGIOZNOG IDENTITETA*

Sažetak

Analizirajući i vrednujući pozitivne i negativne doprinose elemenata važnih za društvenu i religijsku identifikaciju mladih možemo na sljedeći načini profilirati današnju generaciju mladih u Bosni i Hercegovini (BiH): 1) generacija mladih je nesigurna obzirom na vlastiti identitet i marginalizirana na svim razinama života u BiH, što je zajedno s osjećajem bezperspektivnosti razlog velikoj želji mladih da napuste BiH i da negdje u inozemstvu potraže svoju budućnost; 2) povećanje religioznosti i otvorenosti mladih kako upoznavanju vlastitog identiteta, tako i upoznavanju identiteta drugih kao pretpostavkama iskrenog suživota.

Multietničko i multireligiozno društvo, postratni proces tranzicije u pluralizam ideja i stavova, te karakteristike generacije mladih u BiH predstavljaju veliki izazov za Crkvu i za pastoral mladih. Sociološko istraživanje provedeno među mladima koji su članovi pet različitih laičkih udruženja u Vrhbosanskoj nadbiskupiji pokazalo je kompatibilnost istih udruženja u potrazi novih identifikacijskih prostora generacije mladih u BiH. U provjeri hipoteze istraživanja da su laička udruženja prostor društvene i religiozne identifikacije mladih, zaustavili smo se na njihovoj kompatibilnosti da odgovore na temeljne osobne potrebe mladih. Rezultati provedenog istraživanja jasno pokazuju postojanje takve kompatibilnosti. Postojanje različitih laičkih udruženja mladih u Crkvi razlog je zbog kojeg mladi nastavljaju kucati na vrata Katoličke Crkve, prepoznajući u laičkim udruženjima prirodno i povlašteno mjesto potrage za smislom života, religijskog i duhovnog iskustva, prihvaćanja, bratstva, zajedništva i dijaloga.

Negdje sam skoro pročitao da je među kamenim pisanim pločicama nadenim u arheološkim iskopinama na Bliskom istoku bila i jedna na kojoj je stajalo sljedeće: "Današnja mladež je tako pokvarena te ako se uskoro ne popravi, čovječanstvo će propasti."

* Predavanje održano 18. listopada 2006. prigodom proslave Dana Vrhbosanske katoličke teologije. - *Napomena urednika.*

Otada je prošlo nekoliko tisuća godina i mi nastavljamo često pričati o generacijama mladih koji su buntovni, pokvareni, i u isto vrijeme o našem vremenu kada smo mi bili mladi kao o mnogo boljem vremenu i drugačijoj mladeži.

U ovom svojem izlaganju želim predstaviti ukratko manji dio svoje doktorske disertacije: *Laička udruženja i nova evangelizacija u svijetu mladih u Vrhbosanskoj nadbiskupiji*. Zaustavit ću se najprije ukratko na okolnostima religijske socijalizacije mladih za vrijeme komunističke Jugoslavije na ovim našim prostorima te na aktualnoj situaciji mladih u BiH i na koncu ću predstaviti, na temelju rezultata obavljenog sociološkog istraživanja među pripadnicima 5 različitih laičkih udruženja u Nadbiskupiji, upravo laička udruženja mladih kao mjesto izgradnje socijalnog i religijskog identiteta.

I. Religijska socijalizacija i crkvene aktivnosti mladih u razdoblju komunističke Jugoslavije

Budući da pojam religijske socijalizacije u širem smislu znači prenošenje religijskih iskustava, činjenica i vrednota na mlade što ih neposredno omogućuje i širi društvena i religiozna sredina, najprije ćemo nešto reći o društvenim prilikama i njihovom utjecaju na religijsku socijalizaciju.

Religijsku socijalizaciju mladih nije moguće promatrati neovisno od društvenih i političkih zbivanja u poslijeratnom razdoblju jugoslavenskog društva. Bez obzira što je to društvo prolazilo kroz različite faze svojega odnosa prema religiji, ipak se državna politika potpuno negativno odnosila prema religiji i religijskoj socijalizaciji djece i mladeži. Upravo taj negativni stav prema religiji bitni je elemenat u religijskoj identifikaciji svih društvenih klasa, pa i mladeži kao integralnog dijela svakog društva.¹

Pravo na vjeru deklarativno se moglo ostvariti samo kao “privatna” stvar pojedinca bez mogućnosti javnog ispovijedanja vjere u društvu. Tako su i oblici šire religijske socijalizacije bili reducirani na područje “privatnoga” i ovisili su od javnog istupa pojedinca ili kršćanske zajednice. Na religijsku socijalizaciju mladih u uvjetima komunističkog društva utjecala je negativna politička praksa komunističke vlasti prema građanima vjernicima,² tako da su se mladi nerijetko nalazili pred alternativom “ili mark-

¹ Usp. T. TRSTENJAK, “Stanje naše mladeži s obzirom na vjeru i nevjeru”, u: *Obnovljeni život* 36 (1981), br. 6, str. 480.

² Bila je na djelu: odsutnost vjernika iz organa vlasti, rukovodećih položaja i institucija sistema od posebnog interesa; diskriminacija pri zapošljavanju, dodijeli stanova, školovanju

sističko-ateistički nazor na svijet i život s punim uključenjem u društvo ili kršćanski svjetonazor čiji prihvatao kao posljedicu nosi pomicanje na rub društvenog zbivanja”.³

U ozračju ateistički usmjerene ideologije komunističke vlasti i sve veće sekularizacije jugoslovenskog društva religija, njezini simboli i njezino javno očitovanje sustavno su potiskivani i marginalizirani tako da je Crkva sve manje mogla utjecati na tijekove života, pa i među svojim članovima. Upravo nametanje negativističke slike Crkve stvaralo je u svijesti mladih ljudi otpor prema Crkvi. Crkva i vjernik nosili su oznaku zaostalosti i primitivizma. Sve ove činjenice negativno su utjecale na crkvenu pripadnost općenito, a onda i na religijsku socijalizaciju mladih.

Ipak, ni utjecaji sekularizacije a ni ideologijska propaganda Saveza komunista nisu mogli znatnije potisnuti tradicionalnu pučku religioznost ukorijenjenu u katoličku tradiciju Hrvata u jugoslavenskom društvu. Marksistički sociolozi veselili su se procesima sekularizacije zbog njezinog negativnog utjecaja na religiju i vjerničku praksu, ne primjećujući da isti procesi istodobno mnogo više pogadaju totalitarističko društvo, marksistički kolektivizam i svjetovnu religioznost marksističke ideologije.⁴ Religijska socijalizacija mladih u jugoslavenskom društvu odmah nakon Drugoga svjetskog rata bila je snažno povezana s obiteljskom tradicijom i obiteljskim odgojem. Istraživanja iz 80-ih godina pokazala su da obitelj još uvijek ima najvažniji odgojni utjecaj na mlade i njihovu religioznost, jer ima snažnu afektivno-socijalnu ulogu i jer omogućuje kvalitet i trajnost odnosa.⁵ Religioznost učenika u socijalističkom jugoslovenskom društvu,

djece, dodjeli stipendija; sistematski je provodena indoktrinacija učenika i studenata vjernika u procesu odgoja i obrazovanja; bilo je slučajeva otpuštanja s posla, šikaniranja na radnom mjestu zbog nošenja religioznih simbola; zabrana održavanja vjerskih obreda izvan sakralnih prostora; vojnim licima vjernicima bilo je onemogućeno obavljanje redovite vjerske prakse; bilo je prisutno medijsko ignoriranje i prešućivanje najvećih vjerskih blagdana i proslava; nametnuta je svijest da vladajući sustav sve kontrolira i sve zna, što i nije bilo daleko od istine. Usp. I. GRUBIŠIĆ, “Politički sustav i građani vjernici”, u: I. GRUBIŠIĆ (ur.), *Religija i sloboda - Religijska situacija u Hrvatskoj 1945.-1990.*, Institut za primjenjenu društvenu istraživanja Centar Split, Split, 1993., str. 89-92.

³ Usp. J. BALOBAN, *Pastoralni izazovi Crkve u Hrvata*, Kršćanska sadašnjost (KS), Zagreb, 1992., str. 112.

⁴ Usp. J. JUKIĆ, *Lica i maske svetoga*, KS, Zagreb, 1997., str. 486.

⁵ Usp. J. BAJZEK, “Vrednote današnje mladeži”, u: *Obnovljeni život* 40 (1985), br. 6, str. 503-506; Š. BAHTIJAREVIĆ, “Novija kretanja religioznosti mladih”, u: *Pitanja. Časopis za teorijska i društvena pitanja*, Centar društvenih djelatnosti SSOH, 16 (1984), str. 25. Sociolog E. Čimić tvrdi na temelju istraživanja provedenih u Jugoslaviji da su u pravilu djeca iz homogenih ateističkih obitelji ateisti, da su iz homogenih religioznih obitelji religiozna, te da su iz mješovitih pokolebana ili ateisti ako je otac ateist. Usp. E. ČIMIĆ, *Drama ateizacije*, NIRO “Mladost”, Beograd, 1984., str. 149.

koja je bila nepobitna činjenica provedenih anketa, smatrana je porazom škole.⁶ Nastavnici su bili prvi koji su bili optuživani za neuspjeh socijalističkog školsko-obrazovnog sustava jer ponekad sami nisu bili ateistički usmjereni.⁷ Stoga je odnos školstva prema nastavnicima vjernicima bio potpuno isključiv.⁸

Odgojno-obrazovni sustav školstva u Jugoslaviji nije uspijevaao u nametanju ateističkih ideja mladima zato što su mladi religijsku socijalizaciju doživljavali u krugu svoje obitelji i na vjeronauku u Crkvi. Tako je dolazilo do suprotstavljanja odgojnih ustanova, što je stvaralo specifičan odgojni problem, jer su s jedne strane škola, a s druge vjernička obitelj i Crkva, iznosili različita stajališta i iskustva s obzirom na religiju, vjeru i Crkvu. Mladi ljudi su tako morali živjeti dvostrukim životom. Jedno su učili i morali govoriti u školi i na javnim mjestima, a drugo su učili, usvajali i živjeli u obitelji i crkvenoj zajednici. Takav način života mladih negativno je utjecao na integracijske odnose između vjere i života te vjere i kulture što su bitni elementi izgradnje stabilnoga kako religioznog tako i društvenog identiteta.

Kriza komunističkog društva, koje je bilo obilježeno diktaturom, političkom birokracijom i demokracijom svedenom na retorički ceremonijal, dovela je do toga da su mladi bili više razočarani nego impresionirani socijalizmom. Općem nezadovoljstvu mladih doprinjela je velika nezaposlenost mladih, lošiji položaj u procesu rada i neriješeno stambeno pitanje.⁹

Pastoralna briga za mlade i njihova uključenost u pastoralne aktivnosti nije bila u cijelosti uskladena s interesima i potrebama mladih vjernika. Razlozi ovakvoj slici su mnogostruki. U prvom redu tu su bili režimski pritisci koji su ne samo zabranili rad svim prijeratnim vjerskim organizacijama i društvima mladih, nego su trajno onemogućavali ne

⁶ "Religioznost učenika je poraz škole" (Komentar ankete u beogradskim srednjim školama), u: *Glas Koncila*, br. 9, 1973., str. 1.

⁷ Komunistički pedagozi su pretpostavljali da je oko jedna trećina nastavnika religiozna i borili su se da se taj postotak religioznosti nastavnika smanji. Usp. "Utjecaj religije na odgojno-obrazovni proces i ideološka borba Saveza komunista", u: *Glas Koncila* br. 23, 1973., str. 7.

⁸ Nastavnici koji su išli u crkvu bivali bi veoma brzo isključeni iz škole, a raznim pritiscima su bili izloženi oni nastavnici čiji su članovi obitelji bili vjernici. Usp. I. GRUBIŠIĆ, "Župski vjeronauk (kateheza) i marksistička indoktrinacija u odgojno-obrazovnom sustavu Hrvatske nakon II. svjetskog rata", u: I. GRUBIŠIĆ (ur.), *Religija i sloboda - Religijska situacija u Hrvatskoj 1945.-1990.*, str. 177.

⁹ Istraživanja sredinom sedamdesetih pokazala su da je 49 % mladih živjelo s roditeljima u njihovu stanu ili kući, 27 % su bili podstanari, a samo 9 % živjelo je u vlastitu stanu. Usp. V. ILIŠIN, *Mladi na margini društva i politike*, Alinea, Zagreb 1999., str. 135.

samo sustavan nego i prigodan rad Crkve s mladima. Na drugom mjestu je Crkva koja nije uvijek dostatno pazila na probleme i interese mladih, tako da su oni često bili tretirani više kao objekt nego kao subjekt evangelizacije.¹⁰ Nedostajalo je sa strane Crkve koordiniranih, promišljenih i razrađenih programa i modela u pastoralu s mladima koji bi omogućivali proklamiranu kreativnost, suradnju i aktivnosti mladih u njihovu pastoralu.¹¹ I na trećem mjestu razlog poteškoćama u radu Crkve s mladima bio je i u samim mladima koji su se iz raznih razloga, od individualnih do društvenih, nakon primanja sakramenata inicijacije, distancirali od svoje župne zajednice.¹²

Sedamdesetih godina dolazi do nastajanja organiziranih skupina laika kako među odraslima tako i među mladima. Tako postaju sve prisutniji fokolarini, zatim kursiljo (mali tečaj), karizmatski pokreti koji kod nas potiču osnivanje molitvenih i meditativnih skupina, neokatekumeni, seminari za evangelizaciju Crkve, pokret mladih Taizéa i drugi. Sva ova gibanja među mladima na neki način ostala su na rubu kako društva tako i Crkve.¹³ Usprkos marginalizaciji novih pokreta mladih kako u jugoslavenskom društvu tako i nepovjerenjem crkvene hijerarhije, teolozi su u duhu otvorenosti Drugoga vatikanskog koncila prema laicima promatrali pokrete mladih kao pomoć i sredsvo nove evangelizacije mladih kako unutar župne zajednice tako i izvan nje.¹⁴

¹⁰ Usp. T. TRSTENJAK, "Mladi i Crkva - od objekta do subjekta evangelizacije", u: *Obnovljeni život* 45 (1990), br. 2. str. 144-152.

¹¹ Usp. J. BALOBAN, "Pastoralni model na snazi u našoj Crkvi", u: *Bogoslovska smotra* 56 (1986), br. 1-2. str. 43-54; Š. SAMAC, "Kreativna mladost u uvjetima naših kršćanskih zajednica", u: *Obnovljeni život* 45 (1990), br. 2. str. 183-192.

¹² Usp. J. BALOBAN, *Pastoralni izazovi Crkve u Hrvata*, str. 11-113. U istraživanju među mladima Splitske nadbiskupije 1983. god. i Đakovačke biskupije 1986. god. mladi su razloge svoje distanciranosti vidjeli u utjecaju vršnjaka i okoline, zatim u shvaćanju da je vjeronauk potreban samo dok se ne prime sakramenti i na koncu zbog slabog primjera starijih. Usp. I. GRUBIŠIĆ, "Župski vjeronauk (kateheza) i marksistička indoktrinacija u odgojno-obrazovnom sustavu Hrvatske nakon II. svjetskog rata", str. 199-200.

¹³ Usp. T. IVANČIĆ, "Evangelizacijska uloga kršćanskih bazičnih i drugih skupina", u: *Crkva u svijetu* 18 (1983), br. 3, str. 21.

¹⁴ Usp. T. IVANČIĆ, "Zajednica kao evangelizator i cilj evangelizacije", u: *Bogoslovska smotra* 45 (1975), br. 2-3, str. 249-258; I. FUČEK, "Pitanje malih zajednica u svjetlu evangelizacije", u: *Bogoslovska smotra* 45 (1975), br. 2-3, str. 303-308; T. IVANČIĆ, "Evangelizacijska uloga kršćanskih bazičnih i drugih skupina", u: *Crkva u svijetu* 18 (1983), br. 3, str. 17-27; I. FUČEK, "Sadržaj evangelizacije studenata u Zagrebu", u: *Obnovljeni život* 26 (1971), br. 6, str. 449-457; "Uloga duhovnih pokreta i manjih skupina mladih u životu i djelovanju župne zajednice (Okrugli stol)", u: *Bogoslovska smotra* 56 (1986), br. 3-4, str. 332-345. J. Torbar predlaže čak i osnivanje studentske župe kao koordinacijskog centra svih skupina. Usp. J. TORBAR, "Slučajevi" studenata - vjernika u Crkvi u Hrvatskoj, KS, Zagreb, 1971., str. 14-15.

2. Aktualna situacija mladih u BiH - mladi u potrazi za društvenim i religioznim identitetom

Bosna i Hercegovina od 1990. god. pridružila se krugu zemalja koje su ušle u razdoblje tranzicije iz totalitarnoga u demokratsko društvo, što je uključivalo temeljnu preobrazbu gospodarskog, političkog i društvenog sustava. Započeta demokratizacija pretpostavljala je uvažavanje individualnih sloboda, nepovredivost privatnog vlasništva, autonomiju civilnog društva, socijalnu pravdu, političku jednakost, slobodu političkog djelovanja, toleranciju, zaštitu prava manjina, poštovanje demokratskih pravila i procedura, javno djelovanje Crkve, pluralizam ideja i sl.

Mladi BiH s jednu stranu dijele iskustvo svojih vršnjaka iz ostalih tranzicijskih zemalja, ali prolaze i kroz teškoće koje su tim vršnjacima nepoznate. Tako generacija mladih BiH ima iskustvo odrastanja u ratnom okruženju koje je još više usporilo ionako spore procese tranzicije. Ovo je iznimno važna činjenica, jer rat uzrokuje mnogostruke štete koje osjećaju svi pripadnici zajednice, a osobito oni koji su i inače socijalno ranjiviji. Mladi i djeca svakako pripadaju u skupinu osjetljive populacije i zato je opravdano pretpostaviti da se generacija mladih u BiH danas suočava s brojnim i dubljim problemima nego njihovi vršnjaci u tranzicijskim zemljama koje su bile pošteđene ratnih sukoba.

Sljedeći važan elemenat socijalizacije mladih u BiH, koji se javlja kao posljedica tranzicijskih procesa na svim razinama društva i života, jest fenomen kompleksnog društva. Pojmom kompleksnog društva opisuje se stvarnost sastavljena od ambivalentnih tendencija koje su međusobno neprihvatljive. Kompleksno društvo je stvarnost u kojoj stanje parcijalnih integracija često "prisiljava" i na parcijalne odluke koje vrijede samo za određenu situaciju. Nadalje, kompleksno društvo obilježeno je izgubljenosti smisla povijesti i sposobnosti dalekosežnog planiranja, ideološkim i vrijednosnim relativizmom, nijekanjem svih granica i hedonističkim konzumizmom, raspršenosti identiteta i zarobljenosti u sadašnji trenutak. U ovakvom društvu mladi današnjice žive u isto vrijeme u različitim sustavima, prihvaćajući različite životne i kulturalne projekte te odbijajući prihvatiti ijedan sustav kao eskluзивan kojim bi bili sposobni izraziti vlastitu egzistenciju. Kompleksno društvo nudi mladima u BiH različite stilove života, ponašanja i ideja. Međutim, povećanjem mogućnosti izbora povećava se i mogućnost razočarenja i frustracije mladih. Ovo se događa zbog toga što mnoge želje i projekti generacije mladih zbog ekonomske krize nisu ostvarivi. Pomanjkanje orijentacije i česte frustracije uzrok su delikventnog ponašanja mladih.

Alarmantno zvuči podatak iz istraživanja mladih Agencije za ispitivanje javnog mnijenja da bi čak 62 % ispitanika napustilo BiH ako bi im se za to pružila prilika. Razlike po entitetskoj pripadnosti su minimalne, ali su zato razlike po nacionalnoj pripadnosti znatne. Tako analizirajući statističke podatke nalazimo da 67 % Bošnjaka želi napustiti BiH, 63 % Srba te 41 % Hrvata. Više muškaraca (67 %) nego žena (58 %) otišlo bi iz BiH.

Različita nacionalna i religiozna pripadnost generacije mladih BiH uzrokuju i bogatstvo i raznolikost stilova njihova života te shvaćanja aktualne situacije. Usprkos različitim stilovima života i različitim interpretacijama ekonomsko-političkog konteksta u kojemu žive,¹⁵ mladi smatraju da korijen međunacionalnih i međureligijskih nepovjerenja nisu razlike koje među njima postoje, nego nepoznavanje tih razlika. Uzrok tomu je svakako i nepoznavanje vlastitog identiteta kako nacionalnog tako i religioznog, što je rezultat nasilnog sustavnog brisanja svih razlika i osobitosti pojedinaca i naroda u komunističkom razdoblju. Zbog toga 67 % ispitanika smatra potrebnim otvaranje religijskog savjetovaništa, dok 71 % smatra potrebnim sat religijskog obrazovanja u školama.¹⁶ Možemo tako reći da multinacionalnu i multireligioznu budućnost BiH mladi vide kako u otkrivanju vlastitog identiteta tako i u poštivanju razlika drugačijih a ne u njihovom otklanjanju.

Rezultati istraživanja Razvojnog programa Ujedinjenih Nacija (UNDP) u poratnim godinama u BiH pokazuju da su rat i loša ekonomska situacija oslabjeli obiteljski sustav podrške mladima. Tako mladima obitelji više nisu u stanju služiti kao centri emocionalne i financijske podrške.¹⁷

Usprkos tranzicijskim procesima koji sa sobom nose pluralizam ideja i stavova koji se na svim stranama nude generaciji mladih BiH, obitelj, uza sve probleme u kojima se nalazi, kao osnovna stanica društva i dalje ostaje bitna za religijsku¹⁸ te također za društvenu socijalizaci-

¹⁵ Usp. M. ZOVKIĆ, *Medureligijski dijalog iz katoličke perspektive u Bosni i Hercegovini*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 1998., str. 224.

¹⁶ Usp. UNDP, *Izvyještaj o humanom razvoju - Bosna i Hercegovina 2000 - Mladi*, Nezavisni biro za humanitarna pitanja (IBHI), Sarajevo, 2000., str. 58-59.

¹⁷ Usp. *isto*, str. 44. Rezultati istraživanja Razvojnog programa Ujedinjenih Nacija za 2002. godinu u BiH govore o 19-25 % stanovništva koje živi u stanju općeg siromaštva (ova kategorija ljudi teško izdvaja za hranu ako se pojave i drugi troškovi), 40 % živi od danas do sutra i 35-40 % je čak u stanju da štednjom uvećava vlastita sredstva. U ovim rezultatima postoje značajne razlike između Federacije BiH i Republike Srpske, pri čemu je razina siromaštva trajno viša u Republici Srpskoj. Usp. UNDP, *nav. dj.*, str. 51-52.

¹⁸ Odnosi u obitelji su u stanju potpomoći ali u isto vrijeme i zapriječiti samoidentifikaciju mladih, te su u isto vrijeme značajni za religijski rast mladih. Usp. M. DELPIANO, "L'educazione all'esperienza religiosa nell'ambito relazionale", u: M. MIDALI - R. TO-

ju¹⁹ mladih. U novom demokratskom društvu ovoj ulozi obitelji otvaraju se nove šanse. Dok je za vrijeme komunističkog režima vjerna obitelj prenosila vrijednosti koje su bile oprečne onima što su ih mladi učili u školama gdje se provodio sustavni ateizam, danas u demokratskom društvu škola postaje odgojni partner obitelji zbog uvođenja školskog vjeronauka.

Budući da obrazovni sustav ima veoma značajnu odgojnu ulogu, treba ga promatrati kao veliki izazov gradnji s jedne strane vlastitog socijalnog i religioznog identiteta ali u isto vrijeme i kao izazov razvoju kulture tolerancije i mira te principa slobodnog i otvorenog civilnog društva i poštivanja osnovnih prava i sloboda. Izgradnji vlastitog identiteta doprinosi uvođenje konfesionalnog vjeronauka kao fakultativnog predmeta odmah nakon prvih demokratskih izbora 1990. god.

Na biskupijskim razinama postoje Katehetski uredi koji vode, promiču i uskladuju katolički vjerski odgoj i obrazovanje, a osobito se brinu za katolički vjeronauk u školama i za profesionalno osposobljavanje, namještanje i stručno usavršavanje vjeroučitelja.²⁰

NELLI (ur.), *L'esperienza religiosa dei giovani. 3. Proposte per la progettazione pastorale*, Ldc, Leumann, Torino, 1997., str. 160. Ovo potvrđuju i rezultati istraživanja Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu mladih u Hrvatskoj 1999. god., u kojima mladi religijsku samoidentifikaciju jasno povezuju s vjerskim odgojem u obitelji. Tako su uvjereni vjernici i religiozni koji ne prihvaćaju sve što njihova vjera uči u visokom postotku u obitelji odgajani u vjeri. Kako opada razina vjerskog odgoja u obitelji opada i religijska samoidentifikacija. Usp. D. MARINOVIĆ-JEROLIMOV, "Religioznost, nereligioznost i neke vrijednosti mladih", u: V. ILIŠIN - F. RADIN (ur.), *Mladi uoči trećeg milenija*, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu - Državni Zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb, 2002., str. 89.

¹⁹ Tako Luka Tomašević razmišljajući o evangelizacijskoj ulozi obitelji u crkvenim dokumentima pozivajući se na apostolsku pobudnicu *Familiaris consortio*, br. 43. govori o humanizirajućoj ulozi obitelji koja se odvija u dva smjera: personalizirajućem i socijalizirajućem. Personalizirajući smjer je onaj koji omogućuje formaciju ljudskog subjekta. Tako obitelj najbolje razvija ljudsko jastvo i oblikuje osobnost, i to po uzajamnoj ljubavi, povjerenju, intimnosti, poštivanju i slobodi koja vlada u obitelji. Nadalje, obitelj otvara i omogućuje razvoj istinskih međuljudskih odnosa, preko kojih dolazi do emotivne stabilnosti. Socijalna uloga obitelji proizlazi iz personalne: ispravna i zrela personalna komunikacija u obitelji najbolja je i nenadoknadiva škola socijalnosti. Sama socijalizacija odvija se preko obiteljskih vrednota poštivanja, dijaloga i ljubavi, zatim preko njegovanja osobnog dostojanstva i darivanja te preko stvaranja životnih projekata. Usp. L. TOMAŠEVIĆ, "Crkveni dokumenti o evangelizacijskoj ulozi obitelji", u: *Crkva u svijetu* 36 (2001), br. 4, str. 446.

²⁰ KATEHETSKO VIJEĆE BISKUPSKE KONFERENCIJE BIH, "Stavovi Katoličke Crkve u BiH o vjerskom odgoju i obrazovanju katoličke djece i mladeži u predškolskim ustanovama te osnovnim i srednjim školama na području BiH", u: *Vrhbosna* (1998), br. 1. str. 53-55.

Prema istraživanju mladih Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu 1999. god. jedan od najznačajnijih razloga nepotpune socijalne integracije mladih proizlazi i iz procesa njihova prinudna zadržavanja u statusu dugoročno nezaposlenih osoba. Kao i u razvijenim europskim zemljama²¹ nezaposlenost i u BiH pogađa najviše generaciju mladih samo što je to izraženo u mnogo većem postotku. Ako nisu dovoljno naučili strane jezike da bi dobili posao u međunarodnim organizacijama ili nemaju interesa za završavanjem studija radi stjecanja diploma, nezaposleni mladi, prema istraživanju mladih Agencije za ispitivanje javnog mnijenja, osuđeni su na rad na "crnom" (neregistriranom) tržištu, na život na rubu kriminala ili pak na napuštanje BiH.²²

Marginalnost mladih na području zapošljavanja u bosansko-hercegovačkom društvu vodi k pasivnosti i apatiji mladih ali i napuštanju BiH i odlasku u inozemstvo ili odluci obrazovanih mladih ljudi da se ne vraćaju iz inozemstva. Tako većina izbjeglica, koje su ostale u inozemstvu i koje se ne namjeravaju vratiti, mladi su ljudi.

Za današnju generaciju mladih masmediji na neki način postaju nova "društvena ustanova" u njihovom procesu socijalizacije. Uz pozitivne doprinose masmedija kao što su doprinos u prenošenju informacija i širenju kulturnih horizonata, izgradnji zajedništva i solidarnosti te razmjeni kulturne baštine i oblikovanju ponašanja i na koncu izgradnji ljestvice vrednota, postoje i negativnosti koje masmediji sa sobom nose. Tako neki istraživači u prevelikom konzumiranju masmedija vide bijeg iz stvarnosti, a povećanje agresivnosti kod mladih povezuje se s fantaziranjem o sadržajima masmedija u kojima mladi provode svoje vrijeme.²³

Analizirajući i vrednujući pozitivne i negativne doprinose elemenata važnih za društvenu i religijsku identifikaciju mladih možemo na sljedeći načini profilirati današnju generaciju mladih BiH:

- generacija mladih je nesigurna s obzirom na vlastiti identitet i marginalizirana na svim razinama života u BiH, što je zajedno s osjećajem bezperspektivnosti razlog velikoj želji mladih da napuste BiH i da negdje u inozemstvu potraže svoju budućnost;

²¹ Unatoč razlikama u stupnju, u svim europskim zemljama stopa nezaposlenosti mladih znatno je viša u odnosu na odrasle. Usp. H. Š. RADIN, "Rizici nezaposlenosti", u: V. ILIŠIN - F. RADIN (ur.), *Mladi uoči trećeg milenija*, str. 233-235.

²² Tako se 20 % ispitanika izjasnilo kao nezaposleni, 10 % kao privremeno ili trajno zaposleni ali neprijavljeni dok ih je samo 19 % bilo trajno ili privremeno zaposlenih i prijavljenih. Ostali su se izjasnili kao učenici ili studenti (41 %), nezaposleni koji ne traže posao (5 %) i domaćice (4 %). Usp. UNDP, *nav. dj.*, str. 90.

²³ Usp. K. KORAČEVIĆ, "Utjecaj socijalne nesigurnosti na rast i sazrijevanje mladog čovjeka", u: *Bogoslovska smotra* 68 (1998), br. 1. str. 106.

- povećanje religioznosti i otvorenosti mladih kako upoznavanju vlastitog identiteta, tako i upoznavanju identiteta drugih kao pretpostavkama iskrenog suživota.

3. Laička udruženja mladih - mjesto izgradnje socijalnog i religioznog identiteta mladih

U ovom trećem dijelu našeg promišljanja će mo, na temelju provedenog sociološkog istraživanja među 574 pripadnika pet različitih laičkih udruženja mladih koje djeluju na području Vrhbosanske nadbiskupije (Fraternitetska mladež - FRAMA, Prijatelji Malog Isusa - PMI, Udruga katoličkih studenata EMAUS, Pokret mladih Taizé, Udruga za međureligijski mirotvorni rad ABRAHAM)²⁴ vidjet ćemo u kojoj mjeri laička udruženja mladih odgovaraju na potrebe, važne za izgradnju socijalnog i religioznog identiteta mladih. Najprije ćemo pogledati ukratko u čemu je važnost grupe ili skupine u životu mlade osobe te ćemo zatim promotriti rezultate istraživanja koji će nam otkriti razlog ulaska mladih u laička udruženja i glavna obilježja vlastitog laičkog udruženja. Na koncu ukratko ćemo prikazati rezultate istraživanja s obzirom na sposobnost vlastitog laičkog udruženja da odgovori na potrebe mladih važne za njihov socijalni i religiozni identitet, te naglasiti varijable fizionomije našega uzorka koje su statistički značajne za pojedine odgovore.

3.1. Važnost grupe u životu mlade osobe

Današnji mladi traže grupu. Njihovi motivi su različiti: u grupi se preko procesa identifikacije i osamostaljenja završava vrijeme socijalizacije, započeto u obitelji i nastavljeno u školi i susretu s vršnjacima; grupa pomaže u razvoju i ostvarenje vlastitog identiteta preko prihvaćanja samoga sebe i potrebe prihvaćanja od drugih; grupa potiče mlade na razvijanje svoje sposobnosti i talenata preko preuzimanja različitih uloga i zadataka u životu grupe; grupa nudi sigurne i povjerljive odnose koji traže zauzimanja i aktivnost.²⁵ Grupa bi trebala biti mjesto u kojem se zajednica utjelov-

²⁴ Potrebno je naglasiti da postoje i druge laičke udruge važne za sadašnje stanje mladeži, ali nisu još dovoljno raširene i prihvaćene od mladih i nemaju još uvijek značajnu ulogu u društvu, kao npr. pokret fokularina, neokatekumeni, prijatelji Riječi, mali tečaj kursiljo itd.

²⁵ Za mlade su drugi model u pronalaženju samih sebe. Usp. M. DELPIANO, "Il giovane: crisi e iniziazione. Identità e senso", u: *Note di pastorale giovanile* (1990), br. 7, str. 37.

ljuje u određenu relevantnu strukturu u kojoj se mladi mogu identificirati. Na ovaj način grupa će postati za mlade privilegirano iskustvo Crkve.²⁶

3.2. Sociološko istraživanje: Laička udruženja - mjesto društvenog i religioznog identiteta mladih

Iz elemenata važnih za aktualnu situaciju mladih u bosansko-hercegovačkom društvu vidjeli smo kako mladi žive nesigurni u vlastiti kako društveni tako i religiozni identitet tražeći mjesta identifikacije. Utemeljen prije svega na potrebama aktualnog stanja mladih u bosansko-hercegovačkom društvu ali isto tako i na eklesiološkoj obnovi Drugoga vatikanskog koncila, naš prijedlog modela pastorala mladih u Vrhbosanskoj nadbiskupiji jest model grupe mladih unutar laičkih udruženja u kojoj prevladava odgojna uloga koja stavlja komunitarni život u trajnu perspektivu. Grupe ili zajednice mladih unutar udruga i pokreta strukturiraju osobni identitet mladih. Takve grupe i zajednice postavljaju u centar pozornosti subjekt, njegove potrebe i nemire te istovremeno odgovaraju mobilnosti zajednice i prelaženju teritorijalnih ograničenja.²⁷ Na taj način se predstavljaju kao vrlo prikladne, u suvremenom svijetu, mladenačkoj potrazi za novim mjestima izgradnje vlastitog socijalnog i religijskog identiteta.²⁸

²⁶ Usp. R. TONELLI, *Gruppi giovanili e esperienza di Chiesa*, Ldc, Leumann-Torino, 1992., str. 68-69. Na taj se način pokazuje nedovoljnost u sadašnjoj župnoj strukturi Crkve s kojom se mladi ne mogu identificirati. Usp. R. MENIGHETTI, "Dall'associazionismo alla comunità", u: *Rivista di pastorale liturgica* 48 (1971), str. 466.

²⁷ Usp. S. LANZA, "Immagini di Chiesa sulle strade d'Europa", u: *Orientamenti pastorali* 8 (2003), str. 18-19: "Bez pripadnosti zajednici čovjek gubi vlastiti identitet: oslanjajući se na samo na sebe na neki način siječe granu na kojoj sjedi; čovjek ne može postati čovjekom bez društvene zajednice u kojoj se rada, gdje uči govoriti, djelovati i misliti."

²⁸ Prema rezultatima sociološkog istraživanja Gallup Poll u Americi koje donosi William J. Bausch u svojoj knjizi *Župa sljedećeg tisućljeća* mladi današnjice imaju sljedeće temeljne potrebe: potrebu vjerovati da život ima cilj i smisao; potrebu interpersonalnih relacija i zajednice; potrebu biti potvrđeni i voljeni; potrebu biti saslušani; potrebu vidjeti rast vjere kod drugih i potrebu pomoći u vlastitom rastu vjerskog života. Usp. W. J. BAUSCH, *The parish of next Millennium*, Twenty-Third Publications, Mystic, 2000., str. 223-224; M. CATTI, "Il contributo di movimenti e associazioni alla crescita dei fedeli laici", u: PONTIFICIUM CONSILIIUM PRO LAICIS, *Congresso del Laicato Cattolico. Roma 2000*, Libreria Editrice Vaticana, 2002., str. 313-319; BR. HOWE - W. STRAUSS, *Millennials rising*, Vintage Books, New York, 2000., str. 237; C. CARROLL, *The New Faithful. Why Young Adults Are Embracing Christian Orthodoxy*, Loyola Press, Chicago, 2002., str. 89-92.

3.3. Razlozi sudjelovanja mladih u laičkim udruženjima

Varijabla koja se odnosi na razloge sudjelovanja ispitanika u životu grupe ili zajednice unutar laičkih udruženja postavljena je kao otvoreno pitanje s višestrukim odgovorom, s mogućnošću da ispitanik odabere najviše dva odgovora. Distribucija frekvencija otkrila je da je 46,5 % ispitanika izjavilo da je razlog učlanjenja u udruženje bilo jačanje vjere. Slijede mladi koji su rekli da se radi o osobnoj potrazi (31,9 %) i oni koji su to učinili zbog potrage za prijateljima i ljudima sa sličnim idejama (28,9 %). Zbog tih razloga, i zbog nekih drugih tipično mladenačkih razloga kao što su znatiželja (19,1 %), spontanost (16,3 %) i nagovaranje prijatelja (10,4 %), možemo reći da mladi ispitanici dijele s ostalom mladeži iz BiH potragu za novim mjestima identifikacije, učlanjujući se u laička udruženja.

Tabela 1. Razlozi učlanjenja ispitanih u laička udruženja:

	Br.	%
Jačanje vjere	265	46,5
Osobna potraga	182	31,9
Pronalazak prijatelja i osoba s istim idejama	165	28,9
Znatiželja	109	19,1
Spontano	93	16,3
Na nagovor prijatelja	59	10,4
Osjećaj praznine i nedostatak smisla života	33	5,8
Nešto drugo	24	4,2
Nakon osobito značajnog iskustva	22	3,9
Ne znam	12	2,1

3.4. Glavna obilježja vlastitog udruženja mladih

Monovarijantna analiza distribucije frekvencija je otkrila da 53,6 % ispitanih smatralo da je glavna karakteristika njihovih udruženja ta da se potpomažu vlastiti članovi u njihovoj potrazi za smislom života. Zatim slijedi kao glavno obilježje vlastitog laičkog udruženja “pomoć vlastitim članovima da osobno upoznaju Boga” (46,8 %), “izgradnja povjerenja i solidarnosti među članovima” (33,5 %) i “pomoć članovima da se aktiviraju u socijalnim radovima (pomoć starijima, bolesnima) (26,5 %), kao faktori važni za izgradnju osobnog identiteta mladih.

Tabela 2. *Mišljenje ispitanika o glavnom obilježju udruženja kojem pripadaju:*

	Br.	%
Pomoć svojim članovima u potrazi za smislom života	299	53,6
Pomoć svojim članovima da osobno upoznaju Boga	261	46,8
Izgradnja povjerenja i solidarnosti među vlastitim članovima	187	33,5
Pomoć članovima da se uključe u socijalne aktivnosti i radove (pomoć starijima, bolesnima...)	148	26,5
Pomoć svećenicim u obavljanju njihovih funkcija	20	3,6
Korištenje prikladne metode evangelizacije za suvremeni crkveni svijet	17	3,0
Nešto drugo	13	2,3
Bavljenje samo promocijom vlastitim ciljevima	6	1,1
Postavljanje na leđa članovima teret koji ne mogu podnijeti	3	0,5
Ne znam	17	3,0

3.5. Grupa mladih unutar udruženja laika - mjesto socijalnog identiteta za mlade

Potrebno je naglasiti da ćemo ovom dijelu našeg istraživanja dotaknuti neke elemente socijalnog identiteta, koji imaju svoj temelj u najdubljim potrebama mladih i koje mladi mogu zadovoljiti sudjelovanjem u životu grupe kao novog mesta identifikacije. Takve potrebe jesu: osjećaj prihvaćenosti i pripadanja; razmjena ideja, iskustava i osjećaja; potvrditi se biti potvrđeni; imati društveni i emocionalni oslonac i veću sigurnost u samog sebe. Prema grupnoj dinamici²⁹ i analizi životnog ciklusa grupe, sve te potrebe bivaju zadovoljene aktivnim sudjelovanjem u grupi.³⁰

²⁹ Dinamika grupe jest znanstvena disciplina koja studira narav grupe, zakone njenog razvoja, interpersonalne odnose u grupi, te odnose grupe s drugim organizacijama. Usp. R. TONELLI, "Gruppo ecclesiale", u: M. MIDALI - R. TONELLI (a cura di), *Dizionario di pastorale giovanile*, Elledici, Torino-Leumann, 1992., str. 481.

³⁰ Usp. D. R. FORSYTH, *Group Dynamic*, Wadworth Publishing Company, Belmont, 1999.; R. MUCCHIELLI, *La dinamica di gruppo*, Elledici, Torino-Leumann, 1994.; E. RISATTI - C. TALLOT - A. PINTONELLO, *Dinamica di gruppo. Per pastorale giovanile*, Ldc, Leumann-Torino, 2001.; M. COMOGLIO, *Il ciclo vitale del gruppo di animazione*, Ldc, Torino-Leumann, 1987.

3.5.1. Osjećaj prihvaćenosti i pripadanja

Naše istraživanje je otkrilo da 57,4 % ispitanih mladih smatra da njihove grupe i zajednice unutar laičkih udruženja odgovaraju “vrlo dobro” na njihove potrebe za prihvaćanjem i pripadanjem. Značajan postotak ispitanih (32,0 %) smatra da je odgovor “dobar”, dok mali dio mladih smatra da život grupe unutar udruženja mladih odgovara na njihove potrebe na “zadovoljavajući” način (6,3 %), “nedovoljan način” (3,2 %) ili “nikako” (1,1 %) (Tab. 3).

Tabela 3. *Mišljenje ispitanih o sposobnosti laičkih udruženja da pruže odgovor na potrebe prihvaćanja i pripadanja:*

	Nikako	Nedovoljno	Dovoljno	Dobro	Vrlo dobro	Ukupno
Br.	6	17	34	172	309	538
%	1,1	3,2	6,3	32,0	57,4	100,0

Bez obzira na neke otkrivene razlike nastale ukrštavanjem mišljenja mladih o sposobnosti odgovora njihovih udruženja na potrebe za prihvaćanjem i pripadnošću s varijablama profila našeg uzorka, trebamo reći da se sudjelovanje u životu grupe predstavlja kao vrlo značajno mjesto u potrazi mladih iz Vrhbosanske nadbiskupije za ispunjenjem njihovih potreba za prihvaćanjem i pripadanjem i to na poseban način za mlade u dobi između 15 i 20 godina.

3.5.2. Međusobna razmjena iskustava, ideja i osjećaja

Podaci našeg istraživanja otkrivaju da 45,8 % ispitanih mladih smatra da grupe ili zajednice unutar njihovih udruženja odgovaraju “vrlo dobro” na njihove potrebe za međusobnom razmjenom iskustava, ideja i osjećaja. Dodatni postotak ispitanih (32,0 %) smatra “dobrim” takav odgovor, 15,6 % “dovoljnim”, dok mali postotak mladih izjavljuje da život u grupi odgovara u “nedovoljnoj” mjeri na njihove potrebe za međusobnom razmjenom iskustava, ideja i osjećaja (4,9 %) ili “nikako” (1,3 %) (Tab. 4).

Tabela 4. *Mišljenje ispitanika o sposobnosti vlastitog udruženja odgovoriti na potrebe za međusobnom razmjenom iskustava, ideja i osjećaja:*

	Nikako	Nedovoljno	Dovoljno	Dobro	Vrlo dobro	Ukupno
Br.	7	26	83	172	243	531
%	1,3	4,9	15,6	32,4	45,8	100,0

Laička udruženja mladih bi trebala posvetiti više pažnje načinima da se mladi uključe u život grupe na dulje razdoblje, jer se upravo duljina vremena provedenog u grupi ili zajednici pokazalo značajnim za sazrijevanje međuljudskih odnosa i rast međusobnog povjerenja, značajnih za razmjene iskustava, ideja i osjećaja među članovima udruženja.

3.5.3. Potreba za većim samopouzdanjem

Podaci našeg istraživanja otkrivaju da 47,4 % ispitanih mladih smatra da grupe ili zajednice unutar njihovih udruženja odgovaraju "vrlo dobro" na njihovu potrebu za većim samopouzdanjem. Dodatni postotak ispitanih (31,0 %) smatra "dobrim" takav odgovor, 14,0 % "dovoljnim", dok mali postotak mladih izjavljuje da život u grupi odgovara u "nedovoljnoj" mjeri na njihove potrebu za većim samopouzdanjem (5,4 %) ili "nikako" (2,3 %) (Tab. 5).

Tabela 5. *Mišljenje ispitanika o sposobnosti vlastitog udruženja da odgovori na potrebu za većim samopouzdanjem:*

	Nikako	Nedovoljno	Dovoljno	Dobro	Vrlo dobro	Ukupno
Br.	12	28	73	162	248	523
%	2,3	5,4	14,0	31,0	47,4	100,0

3.5.4. Potreba za emocionalnom i socijalnom potporom

Podaci iz našeg istraživanja otkrivaju da 42,0 % ispitanih misli da njihove grupe ili zajednice unutar udruženja odgovaraju "vrlo dobro" na njihovu potrebu za emocionalnom i socijalnom potporom. Dodatni postotak ispitanih (34,1 %) smatra da udruženje to čini "dobro" a 17,6 % njih "dovoljno", dok jedan mali postotak mladih izjavljuje da njihovo udruženje "nedovoljno" odgovara takvoj potrebi mladih (5,4 %) ili "nikako" (1,0 %) (Tab. 6).

Tabela 6. *Mišljenje ispitanika o sposobnosti vlastitog udruženja odgovoriti na potrebu za emocionalnom i socijalnom potporom:*

	Nikako	Nedovoljno	Dovoljno	Dobro	Vrlo dobro	Ukupno
Br.	5	28	92	178	219	522
%	1,0	5,4	17,6	34,1	42,0	100,0

3.5.5. Potreba biti potvrđen i cijenjen

Podaci istraživanja otkrivaju niže vrijednosti uvjerenosti mladih da udruženja odgovaraju na njihove potrebe da budu potvrđeni i cijenjeni u odnosu na vrijednosti mišljenja mladih mogućnostima udruženja da odgovore na njihove potrebe, temeljne za izgradnju socijalnog i religijskog identiteta, koje smo prethodno proučavali. Tako 30,9 % mladih ispitanika smatra da laika udruženja odgovaraju "vrlo dobro" na njihovu potrebu da se potvrde i budu cijenjeni, dok jedan veći postotak njih (39,3 %) smatra da to udruženje čini "dobro" i jedan veliki postotak (22,8 %) smatra da je to samo "dovoljno" (Tab. 7).

Tabela 7. *Mišljenje ispitanika o sposobnosti vlastitog udruženja odgovoriti na potrebu da budu potvrđeni i cijenjeni:*

	Nikako	Nedovoljno	Dovoljno	Dobro	Vrlo dobro	Ukupno
Br.	13	23	118	203	160	517
%	2,5	4,4	22,8	39,3	30,9	100,0

3.5.6. Zaključne misli

Na razini osnovnog skupa našeg uzorka vidjeli smo da su način sudjelovanja u sastancima udruženja i duljina sudjelovanja u životu grupe važni za uvjerenje mladih da je život u grupi ili zajednici unutar laičkog udruženja mjesto odgovora na njihove potrebe. Što češće sudjeluju sastancima udruženja i što dulje žive to iskustvo, to su mladi više uvjereni da život u grupi ili zajednici unutar udruženja odgovara njihovim potrebama, temeljnim za izgradnju socijalnog identiteta. Ovaj podatak je posljedica sazrijevanja međuljudskih odnosa i međusobnog povjerenja članova udruženja tijekom vremena. Ukrštavanjem odgovora ispitanika o sposobnosti vlastitog laičkog udruženja da odgovori na potrebe mladih važne za izgradnju socijalnog identiteta s varijablama fizionomije našega uzorka pokazala se značajnost varijable dobi za odgovore ispitanika. Naime, mladi u dobi između 15 i 20 godina osjećaju više da udruženje odgovara na njihove potrebe u odnosu na mlade u dobi između 21 i 25 godina i mlade između 26 i 30 godina. Nadalje, djevojke se osjećaju potvrđenijima i cijenjenijima u grupama ili zajednicama unutar udruženja laika nego je to slučaj kod mladića. Ovaj podatak možemo objasniti ne samo većom osjetljivošću djevojaka prema životu grupe, nego i njihovom većom marginalizacijom u strukturama bosansko-hercegovačkog društva u odnosu na mladiće.

3.6. Grupa mladih unutar udruženja laika - mjesto religijskog identiteta mladih

Papa Ivan Pavao II. potvrđuje da udruživanje laika u duhovne i apostolske svrhe potječe iz više izvora i odgovara različitim potrebama. On također tvrdi da osim što izražavaju socijalnu prirodu pojedinca, različiti oblici laičkih udruženja, "mogu predstavljati vrijednu pomoć mnogima za kršćanski život u skladu s potrebama Evanđelja i za misionarsku i apostolsku obvezu".³¹ Pogledajmo ukratko sada rezultate našega istraživanja s obzirom na mišljenje ispitanika o sposobnosti odgovora vlastitog udruženja na potrebe religijskog iskustava i iskustva zajedničke molitve koje su važne za izgradnju religijskog identiteta mladih.

3.6.1. Potreba religijskog iskustva

Podaci nam otkrivaju da čak 68,0 % intervjuiranih mladih misli kako grupe ili zajednice unutar njihovih udruženja laika odgovaraju "vrlo dobro" na potrebu za religijskim iskustvom u potrazi za religijskim identitetom. 22,3 % ispitanika smatra da to čine "dobro" i 7,8 % "dovoljno", dok jedan mali postotak njih izjavljuje kako udruženje odgovara na potrebu za religijskim iskustvom na "nedovoljan" način (1,2 %) ili "nikako" (0,8 %) (Tab. 8).

Tabela 8. *Mišljenje ispitanika o sposobnosti vlastitog udruženja da odgovori potrebi za religijskim iskustvom:*

	Nikako	Nedovoljno	Dovoljno	Dobro	Vrlo dobro	Ukupno
Br.	4	6	40	115	350	515
%	0,8	1,2	7,8	22,3	68,0	100,0

Analiza podataka našeg istraživanja otkriva nam da su grupe ili zajednice unutar laičkih udruženja posebno prikladne za religijsko iskustvo mladih učenika srednjih škola (između 15 i 20 godina), bez obzira na način i trajanje njihovog sudjelovanja u udružnom životu.

3.6.2. Potreba iskustva zajedničke molitve

Naše je istraživanje otkrilo da 60,7 % ispitanih mladih misli da njihove grupe ili zajednice unutar udruženja laika odgovaraju "vrlo dobro"

³¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Christifideles laici - Vjernici laici*, br. 29.

na njihovu potrebu za iskustvom zajedničke molitve u njihovoj potrazi za religijskim identitetom. Dodatno zamjetan postotak ispitanih (25,0 %) smatra to “dobrim”, dok je manji postotak mladih izjavio da udružni život odgovara “dovoljno” na njihovu potrebu za iskustvom zajedničke molitve (8,3 %) ili “nedovoljno” (5,0 %) ili “nikako” (1,0 %) (Tab. 9).

Tabela 9. *Mišljenje ispitanika o sposobnosti vlastitog udruženja odgovoriti na potrebu za iskustvom zajedničke molitve:*

	Nikako	Nedovoljno	Dovoljno	Dobro	Vrlo dobro	Ukupno
Br.	5	26	43	129	313	516
%	1,0	5,0	8,3	25,0	60,7	100,0

Prikladnost grupa ili zajednica unutar udruženja laika da budu odgovor na potrebu za religijskim iskustvom i iskustvom zajedničke molitve otkriva se u činjenici da ne postoje statistički značajne razlike što se tiče konteksta, načina, niti duljine sudjelovanja u životu grupe. U svim ovim slučajevima, dakle, sama činjenica da se pripada udruženju laika utječe na zamjetan način na život mladih u njihovoj potrazi za mjestima religijske identifikacije.

Zaključak

Nakon analize nekih od najznačajnijih elemenata za socijalnu i religijsku socijalizaciju mladih, zaključili smo prvo dio našeg rada primjećujući kako mladi katolici, kao i mladi ostalih religija, u bosansko-hercegovačkom društvu žive u neizvjesnosti što se tiče vlastitog socijalnog i religijskog identiteta i u potrazi su za novim mjestima identifikacije. Onda smo predložili život u grupi ili zajednici unutar udruženja laika kao novi model pastoralne mladosti u Vrhbosanskoj nadbiskupiji. Iz podataka našeg istraživanja koji se tiču razloge zbog kojih su mladi pristupili životu grupe unutar vlastitog laičkog udruženja i glavne karakteristike vlastitog udruženja vidjeli smo da su mladi katolici u potrazi za novim mjestima identifikacije i da ulaskom u jedno od pet udruženja pronalaze bitne elemente za izgradnju vlastitog socijalnog i religijskog identiteta. Zatim smo se osvrnuli na mogućnost odgovora laičkih udruženja mladih na osobne potrebe temeljne za izgradnju socijalnog i religijskog identiteta mladih. Podaci iz našeg istraživanja su otkrili visok stupanj sposobnosti odgovora tih laičkih udruženja (osobito ako se radi o primarnim grupama obilježenima

osobnim interakcijama i istovremeno sastavljenima od mladih u dobi između 15 i 20 godina) na osobne potrebe mladih koje su u temelju potrage za novim mjestima socijalne i religiozne identifikacije.

Smatram da je upravo postojanje različitih laičkih udruženja mladih u Crkvi razlog zbog kojeg mladi nastavljaju kucati na vrata Katoličke Crkve, prepoznajući u laičkim udruženjima prirodno i povlašteno mjesto potrage za smislom života, religijskog i duhovnog iskustva, prihvaćanja, bratstva, zajedništva i dijaloga.

LE AGGREGAZIONI LAICHE DEI GIOVANI - LUOGO DELLA FORMAZIONE DELL'IDENTITÀ SOCIALE E RELIGIOSA

Sommario

Analizzando e valutando i contributi positivi e negativi degli elementi più importanti per l'autoidentificazione sociale e religiosa dei giovani, possiamo descrivere le odierne giovani generazioni nella Bosnia ed Erzegovina nel seguente modo: 1) le generazioni dei giovani sono insicure della propria identità e marginalizzate in ogni aspetto della vita in Bosnia ed Erzegovina, cosa che, assieme alla sensazione della mancanza di prospettive, costituisce la ragione del diffuso desiderio tra i giovani di lasciare il proprio Paese e di cercare da qualche parte, all'estero, il proprio futuro; 2) l'incremento della religiosità e di apertura da parte dei giovani sia per quanto riguarda la conoscenza della propria identità, sia la conoscenza d'identità degli altri quale condizione previa per una convivenza sincera.

La società multietnica e multireligiosa, nel processo post-bellico di transizione al pluralismo delle idee e delle posizioni e il profilo dei giovani della Bosnia ed Erzegovina sopra riportato, pongono grandi sfide alla pastorale della Chiesa Cattolica. La ricerca sociale effettuata tra i giovani delle cinque aggregazioni dei laici nella Arcidiocesi di Vrhbosna ci ha rilevato l'adeguatezza delle suddette aggregazioni per la ricerca, da parte dei giovani, di nuovi luoghi di identificazione. Nella verifica dell'ipotesi della nostra ricerca che le aggregazioni dei laici siano luogo dell'identità sociale e religiosa dei giovani, ci siamo soffermati sulla loro adeguatezza per i bisogni personali fondamentali dei giovani. I dati della nostra ricerca indicano chiaramente l'adeguatezza delle aggregazioni dei laici per la soddisfazione di tali bisogni. L'esistenza delle forme aggregative nel mondo cattolico è il motivo per cui i giovani continuano a bussare alle porte di questi modi di vita identificando in essi il luogo privilegiato e naturale della ricerca del senso della vita, dell'esperienza religiosa e spirituale, dell'accoglienza, fraternità, comunione e dialogo.